

בס"ד, ט"ז טבת התשפ"ו

זבחים קי"ג – שחיטת פרת חטאת ומיקום המבול, ודין שער המשתלח בחוץ.

שאלות:

1. איך הראם שהוא חיה ענקית הצליח להיכנס לתיבת נח?

דין שריפת פרת חטאת והאם ירד המבול בארץ ישראל

המשנה אמרה שפרת חטאת (פרה אדומה) ששרפה חוץ מגתה הוא פטור על דין שחוטי חוץ, והגמרא מבררת מה הכוונה חוץ מגתה.

○ ריש לקיש אומר שחוץ מגיתה פירושו, חוץ ממקום הבדוק לה מטומאה, לשחוט אותה שם שאין מתחתיו קבר התהום (קבר שאינו ידוע). ר' יוחנן מקשה עליו שכל ארץ ישראל בדוקה מטומאה. לכן ר' יוחנן אומר שחוץ מגתה פירושו, לפניו מן חומת ירושלים (ולא מחוץ לה, כפי הנדרש בפרה אדומה).

○ הגמרא מקשה על ר' יוחנן: למה הוא לא מעמיד את המשנה במקרה ששחט אותה מחוץ לחומה אבל שלא כנגד הפתח? הרי רב אדא בר אבהו אמר ששחטה שלא כנגד הפתח – היא פסולה, בהיקש להזאה (וְשָׁחַט וְהִזָּה, ובהזאה כתוב "אֵל נֶכַח פְּנֵי אֱהָל מוֹעֵד").

▪ הגמרא מתרצת: המשנה משמיעה לנו חידוש יותר גדול שאפילו לפניו מן החומה שזה קרוב יותר למקדש – הפרה פסולה, כדי לומר ששחיטת הפרה כשירה רק בחוץ.

○ הגמרא דנה בשורש המחלוקת בין ר' יוחנן וריש לקיש האם ארץ ישראל בדוקה מטומאה, והאם ירד מבול על ארץ ישראל.

▪ ר' נחמן בר יצחק אומר: שהם חולקים האם לקרוא את הפסוק ביחזקאל: "בֶּן אָדָם אָמַר לְהָ אֶת אֶרֶץ לֹא מְטוּהָרָה הִיא לֹא גְשָׁמָה בְּיוֹם זָעַם" בלשון שאלה. ר' יוחנן סובר שהוא תמה (האם היא לא מטוהרה? הרי לא ירדו עליה גשמי מבול). ריש לקיש סובר שהוא כפשוטו ארץ לא מטוהרה כי האם לא ירדו עליה גשמי מבול ונשתקעו בה עצמות מתים.

○ קושיות וראיות:

▪ ריש לקיש מקשה על ר' יוחנן ממה שנשנינו שחצירות שהיו בנויות על הסלע ותחתיהן חלול, ושם מגדלים בנים לפרה שיוכלו להיות טהורים לשאוב מים חיים מהשילוח, וכשהם הולכים לשאוב מים מהשילוח הם הולכים על גבי שוורים ודלתות כדי לחצוץ מטומאה אפשרית של קבר התהום, מוכח מכאן שיש חשש לטומאה בארץ ישראל. רב הונא בריה דרב יהושע מתרץ: מעלה עשו בפרה כנגד הצדוקים. כלומר הצדוקים אמרו שאי אפשר שטבול יום יעסוק בפרה, ועל מנת להוציא מליבם של הצדוקים היו מטמאים בכוונה את השורף את הפרה, וטובל בו ביום, ודווקא טבול יום עסק בפרה. וכנגד זה נהגו הרבה חומרות בעשיית הפרה, אבל לא בהכרח בגלל שהיה חשש טומאה.

▪ ר' יוחנן מקשה על ריש לקיש מדברי ר' יהושע בברייתא שכשרצו לגזור טומאה על ירושלים בגלל שמצאו עצמות בלשכת דיר העצים. ר' יהושע אמר שזו בושה לגזור טומאה על עיר אבותינו שהרי אין במקום הזה לא מיתי מבול ולא מיתי נבוכדנצר, סימן

שלא היו שם מתים מהמבול. ריש לקיש משיב: הרי הרוגי נבוכדנצר בוודאי היו, אלא הם פונו מירושלים, אבל לא פונו מכל ארץ ישראל. ואותו דבר לגבי מיתו המבול. (יש גירסה שריש לקיש מקשה מהברייתא הזו על רבי יוחנן, שהרי ברור שהיו מיתו נבוכדנצר סימן שגם היו מיתו מבול, רבי יוחנן יכול לדחות שהמסקנה הזו היא לא הכרחית).

▪ ריש לקיש מקשה על ר' יוחנן מהפסוק "כל אשר בְּחֶרֶב מָתוּ", שהוא שואל: אם לא ירד מבול בארץ ישראל – מדוע מתו? ר' יוחנן מתרץ: מתו מהבלא (חום) של המבול וקברו אותם. שהרי רב חסדא אמר שדור המבול בְּרוֹתְחִין קִלְקְלוּ (בשכבת זרע שהוציאו) ולכן נידונו במי רותחים. ר' יוחנן מקשה על ריש לקיש מאותו פסוק: אם ירד מבול בכל העולם, מה הכוונה שהייתה חֶרֶב? ריש לקיש עונה: חרבה שהייתה מעיקרא (לפני המבול).

○ ר' יוחנן מקשה על ריש לקיש שהראם הוא חיה גדולה והוא לא יכול להיכנס לתיבה, אז כנראה שהוא עמד בארץ ישראל שלא היה שם מבול. הגמרא מנסה לתרץ שהכניסו גור של ראם, אבל גם הוא גדול מדי (כמו שאמר רבה בר בר חנה). ר' יוחנן מנסה לתרץ לשיטת ריש לקיש שרק ראש חוטמו היה בתיבה, אבל גם זה לא מסתדר כי המים היו רותחים והתיבה זזה. לכן ריש לקיש אומר שנס נעשה להם (לעוג ולראם) שהמים בצידו התיבה לא היו רותחים. (אחרת גם התיבה לא היתה מחזיקה מעמד והזפת שלה היה נמס).

○ הגמרא שואלת על שיטת ריש לקיש: אפילו אם ירד מבול על ארץ ישראל, הרי בסוף המים סחפו את המתים לבבל (שנקראת מצולה / שנער). ריש לקיש מתרץ ששרידים בוודאי נשארו דבוקים לטיט בארץ ישראל.

○ הגמרא מביאה עוד מאמרים למה בבל נקראה שנער ("שמנערת עשיריה") ושכל האוכל מעפרה של בבל כאילו אוכל בשר אבותיו.

2. יותם הקריב את השעיר המשתלח של יום הכיפורים ליד מעלה אדומים, הוא חייב כרת?

דין שעיר המשתלח בחוץ

המשנה אמרה שמי שמקריב שעיר המשתלח בחוץ פטור, כי הוא לא ראוי לבוא אל פתח אוהל מועד (כדי להתחייב על שחוטי חוץ). הגמרא מקשה מברייתא שבהתחלה דורשת מהפסוק שנאמר בשחוטי חוץ 'להקריב קרבן לד', שלכאורה כולל גם קדשי בדק הבית שנקראו בתורה קרבן, אבל מאחר והם לא כלולים בפסוק 'ואל פתח אוהל מועד לא הביאו' לא חייבים על שחיטתם בחוץ. ואז הברייתא שואלת שאולי שעיר המשתלח כן ראוי לבוא לאוהל מועד שהרי הוא מגיע להגרלה עם השעיר שמוקרב לחטאת? ולכן היא דורשת את המילה "קרבן לד'" (בפסוק שחוטי חוץ) כדי להוציא את שעיר המשתלח (כי הוא לא מיוחד לד'). משתמע מזה שבלעדי המיעוט של "לד" הוא היה חייב כי הוא ראוי לבוא אל פתח אוהל מועד וזה סותר לכאורה את מה שאמרה המשנה שלנו.

○ הגמרא מתרצת שהברייתא (שהוא ראוי) מדברת בשעיר לפני הגרלה. והמשנה (שהוא לא ראוי) מדברת בשעיר אחרי הגרלה. הגמרא מקשה שגם לאחר הגרלה יש וידוי שצריך להיעשות עליו בפנים והוא עדיין ראוי לבוא לאהל מועד, לכן רב מני מתרץ שהברייתא מדברת בשעיר קודם וידוי (שהוא עדיין ראוי לפתח אוהל מועד), והמשנה מדברת בשעיר לאחר וידוי (שהוא כבר לא ראוי).